

¡BOMBA!

Ya ordenó la presidenta,
y lo dijo muy serena:
a todos nos representa,
venga relevo en Morena

K'intsil

Edición de fin de semana, del viernes 16 al domingo 18 de julio de 2024

CAMPECHE · YUCATÁN · QUINTANA ROO · AÑO 10 · NÚMERO 2300 · www.lajornadamaya.mx

BEECH' JA'

JATS'UTS YÉETEL MU'UK'A'AN CH'ÍICH'

Juntúul ba'alche' jach uts u chéen wa'atal. Kéen ila'ak wa'alakbal jáal ja'e' ku tukulta'al u jejeláasíl Tringa flavipes, ba'ale' le je'elo' chéen u láak'.

U científikoil k'aaba' le beech' ja' je'ela', *Tringa semipalmata*, ts'o'oke' séeb u yojelta'al leti' kéen u xit u xiik' ka'alikil u yawat.

Jacqueline May Díaz, máax beetik u k'a'aytajilo'ob Desarrollo y Medio Ambiente, A.C., ku tsolik kéen káajak u xik'nal le ch'íich'a' ku chiíkpajal u t'ol boox k'u'uk'mel ba'ale' beyxan yaan u sakil yéetel tu neje' ta'anpose'en.

Tu tsolaje', tu kaabalil u wiinkilale', sak. Juntúul ch'íich' ku

p'isik ichil 330 tak 410 milímetros, ba'ale' kéen u xik u xiik'e' ku chukik tak 444 milímetros.

Beey túuno', xbióloga Estela Díaz Montes de Oca tu ya'alaje' suuka'an u múuch' beetik u k'u', ts'o'oke' te'el lu'um ku beetiko', ma' tu kab che'i".

Suuka'an u ta'akikubáaj, kex yaan k'iine' suuk u yila'al. Ts'o'oke'

ku ye'elsik kex kamp'él je'.

Ichil ba'ax a'alab tumen máax jo'olbesik Guardianes de la Naturaleza, A.C., Gabriel Martínez, le chan ch'íich'a' ku máan u kaxt u yo'och kéen máanak xiimbal te'el jáal ja'o' wa tu'ux ma' jach taami', tumen ku bulik u koj te'el luuk'o' wa ichil le ja'o'.